

Jord- och skogsbruksministeriet i Finland
[kirjaamo\(at\)mmm.fi](mailto:kirjaamo(at)mmm.fi)

ÖVERSÄTTNING

2019-12-16

Remiss 1507/04.04.03.01/2019 Jord- och skogsbruksministeriet, Torne älv fiskestadga 2020

GRÄNSÄLVSKOMMISSIONENS YTTRANDE ANGÅENDE EVENTUELLA BEHOV av ATT GÖRA FÖRÄNDRINGAR I FISKESTADGAN FÖR ÅR 2020

Finska jord- och skogsbruksministeriet har skickat yttrandebegäran om de årliga förhandlingarna mellan Finland och Sverige angående fiskestadgan för Torne älv som är en väsentlig del av års 2010 gränsälvsöverenskommelse.

Finsk-svenska gränsälvscommission tackar för yttrandebegäran och vill framföra följande synpunkter:

Försiktighetsprincipen ska tillämpas

På grund av fiskedödlighet såväl i Bottenviken, i Torneälven som i biflödena under de senaste åren anser gränsälvscommissionen att försiktighetsprincipen ska styra det mellanstatliga beslutsfattandet om fiskeregler för kommande fiskesäsong. Syftet med överenskommelsen mellan Finland och Sverige är bl.a. att fästa särskild vikt vid skydd och hållbart nyttjande av fiskebestånden och parternas roll i skyddandet av fiskbestånden mot sjukdomar m.m. genom att vidta nödvändiga åtgärder (överenskommelsen 28§). Enligt artikel 66 i Förenta nationernas havsrättskonvention från 1982 ska stater från vars floder s.k. anadroma bestånd härrör ha det främsta intresset av och huvudansvaret för sådana bestånd.

Fiskeansträngning och dess areella riktning

Laxkvoten i 2020 i Östersjön minskade med fem procent jämfört med föregående år men överstiger fortsatt med ca 45 procent ICES vetenskapliga råd om en hållbar fiskekvot. Således pågår överfisket efter lax i Östersjön fortsättningsvis, vilket har en negativ påverkan på uppvandring av Torneälvslox och på förvaltningsmålet om antal lekande laxar i älven. Målet i EUs gemensamma fiskeripolitik var att stoppa allt överfiske, inklusive fisket i Östersjön, fram till år 2020.

Laxkvoten år 2016 för Östersjön fastställdes på den vetenskapliga rådets nivå vilket möjliggjorde att över 100 000 laxar vandrade till Torne älv. Efter det har kvoterna höjts och antal vandringsloxar har sjunkit under förvaltningsmålet. Under 2019 noterades ett stort antal unga hanlaxar i uppvandringen. Deras betydelse för lyckad lek är liten jämfört med stora honlaxar som vandrar upp i älven tidigt under säsongen. Det tidiga kustfisket längs den finska kusten riktar sig mot de värdefullaste lekfiskarna. För stor fiskeansträngning försvagar både nuvarande och kommande fiskemöjligheter.

Förvaltningsmålet för Torne älv

Sverige och Finland har satt nationella förvaltningsmål för vildlaxen till 80 % av potentiell smoltproduktion motsvarande ca 75 000 lekfiskar med 25% risknivå. Med undantag för åren 2014 och 2016 understiger laxvandringen för perioden 2009-2019 de satta förvaltningsnivåerna.

I de nationella laxstrategierna framgår att man på sikt bör anpassa laxfisket mot de älvsspecifika stammarna. Beträffande Torneälvs laxen har forskarna konstaterat att laxen som ockuperar de olika delsträckor av älven uppvisar genetiska skillnader och skillnader i vandringstider. Laxar som vandrar upp i det övre älvsystemet, Lainioälven och övre delarna av Torneälven, stiger tidigt på säsongen. Under 2017-2019 uppvisar Lainioälven och övre delarna av Torneälven en mycket svag laxtillgång.

Med ett tidigt kustfiske på finsk sida bedrivs ett riktat fiske mot laxar som vandrar upp till de övre områdena av älvsystemet. Det innebär att värdefull avelsfisk (framför allt större honor) inte får möjlighet att leka i de övre delarna av älven. En försommarfredning är därför önskvärd att genomföra för att säkra laxbeståndet i de övre områdena. Gränsälvscommissionen föreslår att fisket, vare sig det sker i älven eller i kustområdet, i huvudsak bör riktas mot den senare delen av laxstigningen. Det skulle även innebära att framför allt kustfisket i ökad grad skulle fiska på den odlade laxen, som tenderar att stiga senare än vildlaxen.

Om Sverige och Finland ser seriöst på de antagna nationella förvaltningsmålen för laxen måste berörda myndigheter samordna de åtgärder som är nödvändiga för att säkra en långsiktig hållbar förvaltning av laxen i stället för att låta särintressen styra laxpolitiken.

Spinnflugafiske och fiskarnas välmående

Gränsälvscommissionen föreslår att spinnflugefisket bör regleras med begränsningar i fiskemetoder, t ex att användandet av enkelkrok ska vara regel.

Senareläggning av kustfisket (Finland)

Bedömning av utrotningshotade arter i Finland (Röda Boken 2019) beskriver tillståndet för den vilda Östersjö laxen så här:

”Situationen för Östersjö laxen har förbättrats för viss del men inte tillräckligt för att eliminera hotet. I de två älvarna som rinner ut till Östersjön, Torne och Simojoki älvar har det ursprungliga laxbeståndet utvecklats positivt sedan den senaste bedömningen, dvs efter 2010 så har smoltproduktionen ökat. Försök har gjorts för att återinföra laxstammar i några av de tidigare laxälvarna och överlevnad i havet har periodiskt förbättrats bland annat på grund av EUs förbud mot drivnätfiske och andra fiskebegränsningar som trädde i kraft 2008. Ändå har inte beståndet av lekande laxar nått en högre nivå, istället har det under 2017 och 2018 förblivit långt under målet för hållbart bruk. Förutom fiske hotas kvarvarande lekande fiskar av bland annat risken för sjukdomar.”(Utröttningshotade arter i Finland, Röda Boken 2019 (<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/299501>))

Gränsälvscommissionen förutsätter att målet i de nationella lax- och havsöringsstrategierna för lekbestånd nås genom att justera det finska kustfisket till hållbar tids- och mängdmässig nivå. Kommissionen anser att påverkan som det tidigare lagda kustfisket orsakar ska noggrant analyseras och slutsatser med nödvändiga förändringar så att antalet enligt lekfiskmålet ges möjligheter ta sig upp i älven.

Fångstrapportering

Fiskestadgan innehåller inget krav om rapportering av fångster i Torne älv. Skyldigheten att lämna fångstuppgifter kan kopplas till det gemensamma fiskekortet för älven vilket kommissionen anser ändamålsenligt, och som är en förutsättning för bättre fångststatistik och mer avancerad förvaltning av fiskbestånden i Torne älv.

År 2019 har Kolari kommun upprätthållit en fångstrapporteringsplattform - lohitlasto.fi – där mindre än 2 000 laxar har rapporterats under den gångna fiskesäsongen. I Sverige har Länsstyrelsen i Jönköping fått uppdrag från regeringen att utveckla en nationell laxportal som ska omfatta alla svenska laxälvar. Portalens innehåll och struktur är i dagsläget fortfarande i förberedande fas. Gränsälvscommissionen har lämnat synpunkter på portalens innehåll.

Användning av blysänken i fisket

Torne älv är en Natura2000-älv där användning av blysänken väcker kritik. Gränsälvscommissionen uppmanar Finland och Sverige tillsammans bedömer lämpligheten för att använda blysänken i Torne älv med hänsyn till kända olägenheter för vattenlevande organismer och för människan.

Fridlysning av harr

Enligt kommissionen bör fiske efter harr inför och under harrens lekperiod vara förbjudet. Ett sådant förbud är inte kontroversiellt och är gällande i övriga vatten i både Finland och Sverige.

Fiske under förvintern i Kilpisjärvi

Kilpisjärvi byaförening från övre delen av gränsvattendraget har delgett Gränsälvscommissionen ett ställningstagande angående stopp på allt fiske under höstmånaderna vilket föreningen anser vara onödig och delvis skadlig för förvaltning av fiskbestånden. Fiskestoppet under tiden den 1 oktober – 15 november har beslutats för att säkerställa rödingsbeståndets livskraft (meddelande till byaföreningen JSM/Hakaste). Byaförening i Kilpisjärvi konstaterar att i dagsläget är sikbeståndet i Kilpisjärvi utmärkt. Fiskestoppet under hösten hämmar fisket efter sik och gädda. Byaföreningen hänvisar i sitt meddelande till informationen på Kalahavainnot.luke.fi -webbsida. Enligt uppgifterna är rödingsbeståndet i Lappland i bra skick. Enligt analysen av hot för utrotning bedöms rödingsbeståndens tillstånd vara i så pass säkerställt tillstånd att dess utrotningshotklassificering har bytts från nära hotade (NT) till livskraftig (LC). Enligt byaföreningen är hotbilden för röding i Lappland har oftast varit att i sjöarna finns gott om sik och gädda. Byaförening i Kilpisjärvi föreslår att fiskestoppet under hösten avvecklas.

Gränsälvscommissionen kan på grund av förslaget från Kilpisjärvi byaförening konstatera att fiskestadgan möjliggör avvikelser om beståndens tillstånd tillåter eller om det är nödvändigt för bevarande och med ett hållbart nyttjande av fiskbestånd. Enligt överenskommelsen kan undantag från fiskestadgan begränsas till en del av fiskeområde eller fiskesäsong eller till en viss fiskemetod. Avvikelseerna kan begränsas i tid och ska utvärderas och ändras vid behov för att upprätthålla fiskebestånden i Torne fiskeområde. (§16, gränsälvsöverenskommelsen).

I sitt yttrande om förhandlingarna kring fiskestadgan har Gränsälvscommissionen identifierat behov att bättre iakta anspråk i Kilpisjärvi området i fiskeförvaltningen. Det finns ca 130 bybor i Kilpisjärvi. Fisket kan beskrivas som husbehovsfiske utan kommersiell fiskeansträngning. Under 2017, 2018 och 2019 har försenat fiskeförbud i Kilpisjärvi tillämpats med senarläggning från den 15 september till den 1 oktober.

Jord- och skogsbruksministeriets pressmeddeland från år 2018 beskriver fiskeförhållandena i Kilpisjärvi på ett följande sätt:

Till skillnad från fiskestadgan har det allmänna fiskestoppet i Kilpisjärvi förkortats från den 1 oktober till den 15 november 2018 (annanstans den 15 september till den 15 december) med beaktande av sjöns specifika förhållanden. Dessutom är det i Kilpisjärvi tillåtet att använda motorn när man fiskar med spö från en båt. Det finns ingen skyddad lax eller vandrande havsöring i Kilpisjärvi vilket gör att trolling på en storslagen sjö kan tillåtas. Det är även tillåtet att använda längre förankrade nät (240 m) i Kilpisjärvi än annanstans (60 m) men i ändarna av Kilpisjärvi (Kolttalahti, Siilaskoski mynning och nacken på Könkämäeno) är nätfiske förbjudet för att skydda lax och öring. (https://mmm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/suomi-ja-ruotsi-sopivat-tornionjoen-kalastusmaarayksista-kalastuskaudelle-2018)

Vid Naturresursinstitutets (LUKE) uppskattning av beståndet i 2019 förändrades statusklassificering av röding:

Rödingsbestånden finns i sex huvudavrinningsdistrikten i Lappland (Kemi, Torne, Tana, Neiden, Uutua och Pasvik). En sällsynt anadrom form av röding som stiger upp från havet till älven finns i Tana älv. Ett par rödingstammar i de översta vattnen i Kemijoki kan ha sitt ursprung i odlingar. I bedömningen av utrotningshotade arter i 2019 anses statusen på rödingsbestånden säkrade i den utsträckning att deras status ändrades från nära hotad (NT) till livskraftig (LC). Kallvattensarter hotas av den globala uppvärmningen vilket redan har återspeglats i de södra rödingstammarna i Arktis. Uppvärmningen kan också leda till en ökning av gädda och därmed hota rödingen. Plantering av andra arter (harr och sik) har redan tidigare (1950-1980) orsakat nedgång och försvinnande av röding. (<http://kalahavainnot.luke.fi/kalalajitieto/nierian-uhanalaisuus/>)

Kommissionen konstaterar att tid för fiskestopp i Kilpisjärvi är kortare än i annanstans i gränsvattendraget bla. på grund av sjöns egenskaper i den översta delen av vattensystemet. Kommissionen uppmanar finska och svenska fiskemyndigheter i förhandlingarna att analysera påverkan av en eventuell ökning av fisket och avskaffande av den årliga fridlysningen i Kilpisjärvi i oktober-november – till sik, gädda och röding i sjön - vilket föreslagits av Kilpisjärvi byaförening. Den försvagande påverkan av uppvärmning av de arktiska vattnen borde noggrant övervägas.

Tillsyn

En tillräcklig, synlig och närvarande fisketillsyn är, tillsammans med omfattande information och dagsaktuell fångstrapportering är en förutsättning för en modern förvaltning av fisfiskbeståndet. Tillsynen är vidare nödvändig för att kunna vidareutveckla den unika och internationella Torneälven som en intressant destination för högkvalitativ fisketurism. Som tidigare år föreslår Gränsvskommissionen därför att resurserna för fisketillsyn ska ökas.

Johan Antti
ordförande

Timo Jokelainen
viceordförande

Virve Sallialmi
sekreterare

FÖR KÄNNEDOM

Havs- och vattenmyndigheten
Länsstyrelsen i Norrbottens län